

บทที่ ๕

สรุปข้อคิดเห็นที่ได้จากการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในอันที่จะเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผลงานของคณะปฏิวัติในรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดผลสะท้อนต่องานการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการบริหารราชการของไทยทั้งในเวลานั้นและเวลาต่อมา โดยที่ผู้เขียนต้องการที่จะพิสูจน์สมมติฐานที่ว่า "การปฏิวัติ ๒๕๐๑ ซึ่งนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้น เป็นการปฏิวัติที่ทำเพื่อตัวเองมากกว่าสังคม" ซึ่งผลจากการวิเคราะห์วิจัยในด้านการเมือง เศรษฐกิจสังคมและการบริหารราชการตลอดจนพฤติกรรมของจอมพลสฤษดิ์เองซึ่งก่อให้เกิดผลต่อสังคมแล้ว ปรากฏว่า "การปฏิวัติ ๒๕๐๑ ซึ่งนำโดยจอมพลสฤษดิ์นั้น เป็นการปฏิวัติเพื่อตัวเองมากกว่าเพื่อสังคม ดังที่ผู้เขียนได้ตั้งสมมติฐานไว้" ทั้งนี้ โดยการวิเคราะห์ที่ได้จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ตลอดจนถึงผลที่เกิดขึ้นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการบริหารราชการของไทย หลังจากการปฏิวัติ ๒๕๐๑ เป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของไทยจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นมีอาจเรียกได้ว่าเป็นการปฏิวัติ เพราะมิได้มีการเปลี่ยนแปลงในขั้นพื้นฐาน (Fundamental Change) ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอย่างฉับพลัน การปฏิวัติครั้งนั้นจึงเป็นเพียงการเปลี่ยนตัวผู้นำทางการเมืองมากกว่า จริงอยู่ แม้จะจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นตามกำหนดระยะเวลาในรัฐธรรมนูญ แต่ก็มิได้เปิดโอกาสให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมรัฐบาลและให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนโดยทั่วไป และแม้ว่าจะมีการอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองกันได้ก็ในระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

๑ อ. คุลย์ กอวัฒนา การลาออกของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ (วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๑๗๘

แต่พรรคการเมืองก็ถูกควบคุมโดยมาตรการทางกฎหมายอย่างมาก ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวยังผลให้จอมพลสฤษดิ์สามารถเข้าทำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศได้โดยง่าย โดยไม่มีการคัดค้านหรือขว้างจากนักการเมืองและประชาชนแต่อย่างใด ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการที่คณะราษฎรหรือกลุ่มผู้นำทางการเมืองซึ่งมีบทบาทในการทำปฏิวัติ ๒๔๗๕ มิได้ทำการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างทางการเมืองและสังคมให้สอดคล้องกับวิถีทางของประชาธิปไตย อีกทั้งยังมิได้ส่งเสริมฝึกหัดให้ประชาชนได้เกิดความรักและหวงแหนในสิทธิเสรีภาพของตน และต้องต่อสู้เพื่อสิ่งนี้ในเมื่อสิทธิเสรีภาพของตนได้ถูกขยี้แย่งไป

๒. เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงอยู่แต่ในระบอบเบื้องบนเท่านั้น จึงยังผลให้การต่อสู้แข่งขันทางการเมืองของไทยในเวลาต่อมาผูกขาดอยู่เฉพาะชนกลุ่มน้อยซึ่งใกล้ชิดราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำฝ่ายทหาร ดังจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๑๙ คณะทหารได้ใช้กำลังรุนแรงเข้าทำการยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองถึง ๑๗ ครั้ง^๒ นับเป็นเวลา ๔๔ ปี ประเทศไทยได้มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย แต่เมื่อว่ากันตามความจริงแล้ว คณะทหารได้ใช้กำลังเป็นเครื่องสนับสนุนในการเข้าครองอำนาจทางการเมือง ถึงเจ็ดยี่รวมแล้วประมาณ ๓๕ ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังจากช่วงเวลาที่ยอมพลสฤษดิ์ทำรัฐประหาร ๒๕๐๐ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ กล่าวได้ว่าเป็นการปกครองโดยระบอบทหารโดยแท้ (Military Authoritarian) ทั้ง ๆ ที่ผู้นำฝ่ายทหารมักจะประกาศยืนยันเจตนารมณ์ของตนว่า "ทำเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และประชาธิปไตยอยู่เสมอก็ตาม แต่เป็นการกล่าวอ้างเพื่อที่จะทำการผูกขาดอำนาจในการปกครองประเทศแต่เพียงกลุ่มเดียว ทั้งนี้เพื่อจะไขข้อกีดกันและขบประมาณเพื่อการทหารเพิ่มได้มากยิ่งขึ้น โดยอ้างถึงภาระหน้าที่ในการป้องกันประเทศ^๓ ส่วนรัฐบาลพลเรือนซึ่งมิได้มีกำลังทหารสนับสนุนมีเวลาบริหารประเทศรวมทั้งสิ้นประมาณ ๒ ปีเท่านั้น ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมดังกล่าวย่อมมิอาจกล่าวได้ว่าผู้นำฝ่ายทหารทำเพื่อประเทศชาติและหวังโยกย้ายการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

^๒ ปรากฏรายละเอียดใน เฉลิม มลิลิตา, รัฐประหาร ๒๕๐๐ เรื่องเดิม, หน้า ๑๒ - ๑๔

^๓ David A. Wilson, op, cet., P.34

ศาสตราจารย์ ดร. กระทบตอง ทรงธรรมชาติ ได้กล่าววิจารณ์ถึงบทบาทของผู้นำฝ่ายทหารไทยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวงการเมืองไว้อย่างน่าฟังว่า

" นับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ประชาธิปไตยของไทยได้ถูกครอบงำโดยคณะทหารชั้นผู้ใหญ่ ผู้มีความทะเยอทะยานทางการเมือง เกือบตลอดเวลาโดยบรรดานายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่ว่าเป็นได้ใช้กำลังทหาร เป็นเครื่องมือทำการปฏิวัติล้มรัฐสภาอันเป็นสถาบันหลักของการปกครองระบอบนี้และล้มเลิกกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกลไกสำคัญของการปกครองระบอบนี้หลายครั้งหลายหนซึ่งยังผลให้หลักการปกครองและโครงสร้างของรัฐสภาต้องถูกเปลี่ยนแปลงเพื่อสนองความต้องการของคณะปฏิวัติรัฐประหารที่ขึ้นครองอำนาจอยู่เสมอ กังจะเห็นได้ว่าโครงสร้างของรัฐสภาและหลักการปกครองที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญที่ร่างหรือโดยการสนับสนุนของคณะปฏิวัติรัฐประหารจะเปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้โดยตรงและสามารถเข้าดำรงตำแหน่งในรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีได้ในขณะเดียวกันเสมอซึ่งมีผลทำให้ผู้แทนราษฎรที่ราษฎรเลือกขึ้นมาทำหน้าที่ในรัฐสภาตามคัลลลงของประชาธิปไตยกลายเป็นส่วนประกอบที่ไม่ค่อยมีความหมายของประชาธิปไตยเท่าไรนัก เนื่องจากผู้แทนราษฎรไม่มีอำนาจและอิทธิพลมากพอที่จะบีบบังคับให้คณะทหารที่ทำหน้าที่เป็นคณะรัฐบาลชั่วขณะเดียวกันดำเนินการอำนวยความสะดวกให้ราษฎรโดยส่วนใหญ่ตามที่พวกเขาเห็นว่าสมควรได้มากนัก"^๔

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน เป็นการปกครองที่ผูกขาดโดยคณะทหารซึ่งอาศัยกำลังทหาร เป็นเครื่องสนับสนุนให้ตนเข้ามามีอำนาจทางการเมืองและปกครองแบบเผด็จการโดยคณะทหารเสียเป็นส่วนใหญ่ มิได้เป็นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยตามหลักการหรืออุดมการณ์ที่ว่า "เป็นการปกครองของประชาชน

^๔ กระทบตอง ทรงธรรมชาติ การเมืองและประชาธิปไตยของไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และท่าปากเจริญผล, ๒๕๑๙), หน้า ๓๒๘ - ๓๒๙

โดยประชาชน เพื่อประชาชน" อย่างแท้จริง

๓. ในระหว่างที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอยู่นั้น คนไทยส่วนใหญ่มิได้รับการปลูกฝังค่านิยมให้สอดคล้องตรงกับหลักการและวิถีทางของประชาธิปไตยเลย ตรงข้ามคนไทยส่วนใหญ่ยังมีค่านิยมในอำนาจนิยมและตัวบุคคลอยู่มาก แม้แต่นิสิตนักศึกษาในระดับชั้นอุดมศึกษาก็ยังมีแนวโน้มยอมรับอำนาจนิยมอยู่มาก ดังจะเห็นได้จากการวิจัยของนักรัฐศาสตร์ท่านหนึ่งว่า

" นักศึกษาที่มีการศึกษาสูงเท่าใด ยิ่งมีลักษณะอำนาจนิยมมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังคงมีความรู้สึกต่อการที่ระเข้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นด้วย นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาทางแพทยศาสตร์มีทัศนคติเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด เพราะจะมุ่งประกอบอาชีพส่วนตัว ตรงข้ามกับนักศึกษาที่ศึกษาวิชาทหารหรือโรงเรียนทางทหารมีทัศนคติไปทางอำนาจนิยม ส่วนนักศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์มีแนวความคิดอยู่ระหว่างกลางของบุคคลทั้งสองกลุ่มดังกล่าวนี้"^๕

จากผลการวิจัยดังกล่าวนี้ว่าเป็นความจริงอยู่มาก ซึ่งจะเห็นได้จากการผู้นำฝ่ายทหารมักจะใช้กำลังเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยอยู่บ่อย ๆ และมักจะใช้อำนาจและความเด็ดขาดรวดเร็วแก้ปัญหาทางการเมือง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการวางรากฐานและสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

๔. การที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ยังมีค่านิยมในเรื่องอำนาจนิยมและตัวบุคคลอยู่นั้น ยังผลให้จอมพลสฤษดิ์อาศัยคุณสมบัติส่วนตัวที่มีลักษณะชู้ใจ (Charismatic Leadership) ใช้อำนาจเด็ดขาดการปกครองประเทศโดยไม่มีการกระจายอำนาจการเมืองการปกครองไปสู่ประชาชนให้เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองเลยนั้น ทำให้จอมพลสฤษดิ์ได้อาศัยอำนาจที่ตนมีอยู่ใช้เพื่อสร้างความมั่นคงและเพื่อผลประโยชน์ให้แก่ตนเองได้โดยง่าย ยิ่งกว่านั้น ยังมีผลทำให้ประชาชนขาดการตื่นตัวทางการเมือง ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมทางการเมือง จึงทำให้เมืองไทยต้องการการพัฒนาผู้นำทางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปกครองในระบอบ

ประชาธิปไตย ดังนั้น จึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นชัดว่า การปกครองโดยบุคคลคนเดียวของจอมพล
สฤษดิ์นั้นได้เกิดผลเสียหายแก่การเมืองดังกล่าว

๕. ทำให้มองเห็นลักษณะอุปนิสัยอย่างหนึ่งของคนไทยคือ "การเปลี่ยนแปลงและปรับตัว
ให้เข้ากับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมได้ง่าย" ดังจะเห็นได้จากในช่วงเวลาการครองอำนาจ
ของจอมพลสฤษดิ์ คนไทยส่วนใหญ่ก็ชอบการปกครองที่ใช้อำนาจเด็ดขาดและนิยมชมชอบจอมพลสฤษดิ์
ที่มีลักษณะเป็นผู้นำเด็ดขาด เป็นต้น แต่ครั้นสิ้นสมัยจอมพลสฤษดิ์แล้วได้ปรากฏว่าจอมพลสฤษดิ์ได้
ใช้อำนาจในทางที่มีขอบสร้างควมร่ำรวยให้แก่ตนเองมีมรดกนับพันล้านและมีอนุภรรยาบริวาร
เหล่านี้ทำให้คนไทยกลับเกลียดชังจอมพลสฤษดิ์ เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์เป็นคนทำลายชาติเสียเอง
แทนที่ประชาชนจะสร้างอนุสาวรีย์ให้เป็นอนุสรณ์แก่จอมพลสฤษดิ์กลับเป็นเสียงประณามการ
กระทำของจอมพลสฤษดิ์ ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งที่เห็นได้ว่าคนไทยปรับตัวให้เข้ากับสถาน
การณ์ได้ง่าย ตลอดช่วงเวลาที่ยอมพลสฤษดิ์ครองอำนาจตลอดมาจนถึงจอมพลถนอม กิตติขจร
คนไทยก็ยังยอมรับค่านิยมอำนาจของคณะทหารอยู่ แต่ครั้นหลังเหตุการณ์วันมหาวิปโยค ๑๔ ตุลาคม
๒๕๑๖ แล้ว ปรากฏว่าคนไทยตื่นตัวทางการเมืองกันอย่างมากมายตั้งแต่ นักเรียนระดับชั้นประถม
ศึกษาจนถึงชั้นมหาวิทยาลัย รวมทั้งกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ อาทิ กลุ่มกรรมกร
กลุ่มชาวไร่ชาวนา เป็นต้น ต่างก็โค่นทำการเรียกร้องสิทธิเพิ่มมากขึ้นและมีการเคลื่อนไหว
ในเรื่องสิทธิกันอย่างกว้างขวาง ยิ่งไปกว่านั้นยังมีทัศนคติที่ไม่ค่อยดีต่อทหารจนถึงกับมีคำสั่งมิให้
ทหารสวมเครื่องแบบอยู่เป็นเวลานานซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า คนไทย
พร้อมที่จะเป็นประชาธิปไตยอยู่แล้ว เพียงแต่ขาดการเรียนรู้และประสบการณ์ทางการเมืองเท่านั้น
จึงทำให้เขาเหล่านั้นแสดงออกในทางที่ละเมิดกฎหมายอยู่บ้างซึ่งก็น่าจะโทษกลุ่มทหารที่ไม่ยอมปลด
อำนาจการเมืองการปกครองลงไปสู่ประชาชนเป็นเวลานานติดต่อกันนั่นเอง

๖. ทำให้เกิดทัศนคติความรู้สึกลึกซึ้งที่ไม่ค่อยดีต่อวิถีทางการเมืองเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทย
เนื่องจากผู้นำฝ่ายทหารมิได้คำนึงถึงมรรยาททางการเมืองและวิถีทางของประชาธิปไตยในการเข้า
มีอำนาจทางการเมือง เพราะผู้นำฝ่ายทหารมิได้อาศัยประชาชนเป็นฐานอำนาจแต่อาศัยกำลังทหาร
เป็นฐานอำนาจทางการเมืองแล้วอ้างว่าเป็นประชาธิปไตย พฤติการณ์เช่นนี้แม้ว่า เป็นการสร้าง
ความเบื่อหน่าย อึดหวัง ห่อเหี่ยวให้แก่ผู้ที่มีความปรารถนาดีต่อวิถีทางการเมืองพัฒนาทางการเมืองของไทย
เนื่องจากมรรยาทที่ไม่เอื้อและสภาพแวดล้อมทางการเมืองไม่อำนวย เพราะทหารมักจะเล่นการ

เมืองด้วยการใช้อำนาจเป็นเครื่องสนับสนุนอำนาจตนเอง ซึ่งยังผลให้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยไม่แน่นอนยากที่จะคาดคะเนได้

๗. ทำให้เราทราบได้ว่า สาเหตุที่แท้จริงในการปฏิวัติ ๒๕๐๑ นั้น เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ ต้องการที่จะมีและใช้อำนาจทางการเมืองมากกว่า ส่วนสาเหตุอื่น ๆ นั้น เป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น

๘. การปฏิวัติ ๒๔๗๕ คณะราษฎรมีอาจจะวางรากฐานทางการเมืองตามวิถีทางของประชาธิปไตยได้สำเร็จเพราะสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ เกิดการแตกแยกขัดแย้งกันเองภายในกลุ่มผู้นำคนสำคัญของคณะราษฎร อาทิ การแตกแยกระหว่าง จอมพล ป. กับ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งจอมพล ป. ต้องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยอาศัยกำลังทหารเป็นเครื่องสนับสนุน ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ต้องการให้ประชาชนเป็นเครื่องสนับสนุนโดยทางรัฐสภา และมีการสร้างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้น เป็นต้น ครั้นถึงสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ขึ้นมีอำนาจทางการเมือง มิได้มีการขัดแย้งแตกแยกขึ้นภายในกลุ่มคณะปฏิวัติ ยิ่งไปกว่านั้น จอมพลสฤษดิ์ยังมีอำนาจทุกอย่างที่จะปกครองบริหารประเทศได้ตามที่ตนต้องการ แต่จอมพลสฤษดิ์ก็ไม่สามารถวางรากฐานและสร้างเสถียรภาพทางการเมืองในอนาคตได้ตามที่ตนได้ตั้งจุดมุ่งหมายเอาไว้ ซึ่งพฤติการณ์ดังกล่าวย่อมเป็นเครื่องยืนยันและพิสูจน์ให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของจอมพลสฤษดิ์ได้เป็นอย่างดีว่า ไม่มีความปรารถนาที่จะวางรากฐานหรือสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่เมืองไทยตามที่กล่าวอ้างไว้แต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่มีอำนาจอยู่แล้วทุกอย่างแต่จอมพลสฤษดิ์ก็ไม่ได้มีการปูพื้นฐานทางการเมืองหรือพัฒนาการเมืองเพื่ออนาคตเลย

๙. การปฏิวัติ ๒๕๐๑ กับผลสะท้อนทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ได้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนว่า ผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองโดยการใช้อำนาจเป็นเครื่องสนับสนุนนั้น ย่อมไม่มีความอึดในอำนาจเลยเห็นได้จากสิ่งที่เขาเต็มใจที่จะมีและใช้อำนาจเป็น เครื่องมือสนับสนุนคนต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นผลให้เขาสูญเสียอำนาจได้ หรือใช้อำนาจในทางที่ผิดเกินขอบเขตได้ เพราะไม่มีการถ่วงดุลหรือการควบคุมจากสถาบันการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากภายหลังจากการปฏิวัติ ๒๕๐๑ แล้ว ยังมีอำนาจไต่ถามเด็กพรรถการเมือง ยกเลิกรัฐธรรมนูญล้มระบอบรัฐสภา และห้ามการชุมนุมแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของบุคคลตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป

และได้มีการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดกวาดขันยิ่งขึ้น การบริหารและปกครองประเทศ
ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเพียงคนเดียวภายใต้ระบบ "ข้าพเจ้ารับผิดชอบแต่ผู้เดียว" ซึ่งพฤติกรรม
ดังกล่าวอาจเปรียบเทียบให้เห็นตัวอย่างง่าย ๆ เช่นเดียวกับ นายแพทย์ที่รักษาคนป่วย โดยที่
มิได้สอบถามอาการของโรคและความรู้สึกของคนป่วยว่ามีการเจ็บปวดที่ไหน อย่างไร แล้วทำ
การรักษาโดยออกคำสั่งบังคับมิให้ป่วยมิได้มีการเคลื่อนไหวหรือแสดงออกซึ่งความรู้สึกโดย
ประการทั้งปวง นายแพทย์เชื่อนว่านี่ก็เปรียบเทียบได้กับกรณีของการที่คณะปฏิวัติปกครองประเทศ
ในรูปเผด็จการ ห้ามการเคลื่อนไหวของประชาชนกลุ่มอาชีพผลประโยชน์ นักการเมืองและ
หนังสือพิมพ์ เป็นต้น บังคับกวดไว้มิให้มีการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดอันแท้จริงของพวกเขา
ที่กำลังเป็นอยู่ วิธีการปกครองในรูปแบบดังกล่าวจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า "เป็นการปกครองของ
ประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน" อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะในด้านการเมือง ประชาชน
ได้สูญเสียสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค อันเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของเขาไปโดยไม่มีกำหนดเวลา
และยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองก็มีได้วางรากฐานหรือเสริมสร้างหลักการ
เนื้อหาประชาธิปไตยในอนาคตแต่อย่างใด ส่วนในทางสังคมก็มิได้มีการริเริ่มปลูกฝังเสริมสร้าง
เนื้อหาคุณค่า ค่านิยมและอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้ประชาชน
ได้เห็นคุณค่า หรือมีการปฏิบัติในชีวิตประจำวันแต่อย่างใด ส่วนผลทางเศรษฐกิจนั้น กล่าวได้ว่า
รัฐบาลคณะปฏิวัติได้วางรากฐานทางเศรษฐกิจ (Economic Infar Structure)
ทั้งทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมให้แก่ประเทศชาติในเวลาต่อมาอย่างมาก แต่ก็นั้นแหละ
แผนการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวก็ยังไม่สัมฤทธิ์ผลมาถึงชาวนายอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เห็นได้
จากการที่ชาวนาส่วนใหญ่ซึ่งเป็นกระดูกสันหลังของประเทศยังมีรายได้ไม่เพิ่มขึ้นเท่าที่ควร หรือ
ยังมีรายได้ต่ำอยู่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของประชากรทั้งประเทศและยังมีช่องว่าง
ระหว่างชนชั้นสืบมาจนถึงปัจจุบัน แต่ครอบครัวของจอมพลสฤษดิ์ และผู้มีอำนาจบางคนกลับร่ำรวย
ขึ้นตามภายในเวลาอันรวดเร็วอย่างน่าอัศจรรย์

ดังนั้น ผลจากการวิจัยเรื่องนี้จึงปรากฏผลออกมาว่า "การปกครองประเทศในรูปเผด็จการ
โดยบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มหนึ่งโดยมีกำลังเป็นเครื่องมือสนับสนุนและปราศจากกลไกการควบคุม
ที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนนั้น ย่อมทำให้ผู้มีอำนาจเหลิงอำนาจใช้
อำนาจโดยปราศจากขอบเขตและเพื่อตัวเองได้"

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิเคราะห์วิจัยครั้งนี้ ในทัศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่า "การวางรากฐานการปกครองตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยที่ดีที่สุดและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองของประเทศนั้น" ควรจะดำเนินการตามหลักการดังต่อไปนี้

๑. การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่ดีที่สุดเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองของไทยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้โอกาสประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับการศึกษาเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันจริง ๆ และผู้นำทางการเมืองต้องทำเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนด้วย" นั่นก็คือว่า การศึกษาที่จะให้โดยพลีที่ดีที่สุดจะต้องให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่ไปด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปกครองตามวิถีทางประชาธิปไตยที่จะให้โดยพลีที่ดีที่สุดต้องเน้นหนักในภาคปฏิบัติการมากกว่าภาคทฤษฎี จึงจะปรากฏผลและเห็นคุณค่าของระบบนี้ นักรัฐศาสตร์ผู้หนึ่งได้เสนอแนะไว้อย่างน่าฟังว่า

" การทำรัฐบาลให้เป็นประชาธิปไตยแก่ประชาชนทั่วไปนั้น จะต้องทำให้เกิดความรู้สึกทั่วไป (Public Sentiment) ซึ่งเรียกว่า "ประชามติ" (Public Opinion) การทำให้เกิดความรู้สึกทั่วไปนั้นสำคัญกว่าการออกกฎหมายและการบริหารมากนัก เพราะกฎหมายและระเบียบแบบแผนนั้น ย่อมบริหารไม่เกิดผล ถ้า

ประชาชนไม่รู้เรื่องหรือไม่เกิดความรู้สึกนึกคิด" (Sentiment)

เราต้องไม่ลืมว่า ประชาธิปไตยนั้นมีโดยหมายรวมถึงแต่เพียงการมีรัฐธรรมนูญ รัฐสภาและการเลือกตั้งเท่านั้น ประชาธิปไตยที่แท้จริงจะต้องมีการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันด้วย หรืออย่างน้อยที่สุดก็ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และเปิดเผยถึงปัญหาความเดือดร้อนที่ประชาชนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ กำลังเผชิญอยู่แจ้งให้รัฐบาลทราบ และรัฐบาลก็ควรจะมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนด้วยอารมแรงขันกันทางพรรคการเมือง นโยบายของพรรคการเมืองแสดงให้เห็นประชาชนทราบและให้การสนับสนุน วิธีการเช่นนี้จะช่วยแก้ปัญหาคความ

^๒ จรูญ สุภาพ หลักรัฐศาสตร์ (พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๒๔๕

เหลื่อมล้ำและความแตกต่างทางสังคมใดก็ตามที่วิธีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนครั้งที่
นักรัฐศาสตร์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อคิดไว้อย่างน่าฟังว่า "ที่จริงการเลือกตั้งแบบสมัครสมาชิกจะเป็นการ
ถึงพระเจ้ามาเดินบนดิน ถ้าเรายอมให้มีการเลือกตั้งต่อไปเรื่อย ๆ โดยทนต่อการเลือกตั้งที่
สกปรก ความเท่าเทียมกันก็ยังคงดีขึ้น เพราะผู้สมัครต้องถอยตัวไปขอเสียงจากสามัญชนคนธรรมดา"^{๑๖}

๒. รัฐธรรมนูญของไทยจะต้องมีการวางให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง
ของไทย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนคนไทย นั่นคือ รัฐธรรมนูญของไทยควรจะกำหนด
ห้ามมิให้กลุ่มผู้ถืออาวุธใช้กำลัง เป็นเครื่องมือในการเข้ามายุ่งทางการเมืองหรือในกรณีที่เป็น
จริง ๆ ก็ควรจะระบุเวลาที่แน่นอนไว้ควรวางภายในกำหนดสามเดือนหรืออย่างช้าที่สุดไม่เกินหนึ่งปี
เป็นต้น รัฐบาลจะคงมาจากการยินยอมเห็นชอบของประชาชนโดยผ่านการเลือกตั้งเท่านั้น ซึ่ง
ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรีของไทยหลายสมัย ได้ให้ข้อเสนอแนะ
ไว้อย่างน่าฟังว่า

" การที่ประเทศไทยจะเป็นประชาธิปไตยได้ั้น ข้อสำคัญที่สุด ผู้ถืออาวุธจะต้อง
ไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง เมืองไทยเป็นประชาธิปไตยมาได้กว่า ๓๐ ปีก็
เพราะเหตุนี้ ข้าพเจ้าขอกล่าวเพื่ออนาคตของประชาธิปไตยว่า ในยุคประชาธิปไตย
นี้ พหุพรรคการเมืองจะเป็นผู้ปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ได้ เพราะทหารฝึกฝน
กันมาให้อยู่ในวินัย ต้องเชื่อฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชาโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล โทษหนักถึงกับ
ว่าถ้าไม่เชื่อฟังให้เอาตัวไปยิงเป้ากันได้ แต่การปกครองประชาธิปไตยเป็นการปกครอง
ที่ต้องใช้สติปัญญาและเหตุผลใครว่าอะไรมาจะว่าตามกันไปหมดไม่ได้

อนึ่ง เราจะเห็นได้ว่า ในช่วงระยะเวลา ๓๐ กว่าปีที่ผ่านมา การปกครอง
บ้านเมืองเป็นการปกครองของข้าราชการกลุ่มหนึ่ง โดยข้าราชการกลุ่มหนึ่ง เพื่อ
ประโยชน์แก่ข้าราชการกลุ่มหนึ่ง เมื่อความเหลื่อมล้ำหนักหนาขึ้น ทางแก้ไขไม่มี
นอกจากรอคอยให้มีการปฏิวัติรัฐประหาร ซึ่งยังผลให้เกิดเลื่อมล้ำใหม่ขึ้น แต่ไม่มี
อะไรก้าวหน้า"^{๑๗}

^{๑๖} เขียน สิริวิทย์ เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๖

^{๑๗} เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., การเมือง (ไม่ปรากฏโรงพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๑-๒

นั้นก็หมายถึงว่า ค่ารบโคที่ทหารผู้ถืออาวุธยังสงวนความรักชาติอย่างรุนแรงไว้แก่กลุ่มทหารเพียงกลุ่มเดียวแล้วครานั้น ประชาธิปไตยของไทยก็จะล้มลุกคลุกคลานดอยหตั้งไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีอะไรดีขึ้น ดังนั้น ในทัศนะของผู้เขียนจึงเห็นว่า รัฐธรรมนูญของไทยควรจะกำหนดระบุให้แน่นอนว่า รัฐบาลผู้บริหารประเทศต้องมาจากการยินยอมเห็นชอบจากประชาชนโดยวิธีการเลือกตั้งเท่านั้น จึงจะแก้ปัญหาสำคัญ ๆ ทางการเมืองของไทยได้และทำให้เสถียรภาพทางการเมืองของไทยดีขึ้น

๓. การแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองนั้นควรจะปล่อยให้เป็นไปตามระบบกติกากำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และวิถีทางของประชาธิปไตยแล้วทุกอย่างก็จะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นเป็นลำดับและเป็นตัวอย่างที่ดีงามในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยจะสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในตัวในระบบของตนเองโดยอัตโนมัติอยู่แล้ว ผู้เขียนยังยืนยันในความคิดที่ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน เหมาะสมกับสภาพของเมืองทั้งในปัจจุบันและอนาคตกาลอันยาวนาน ทั้งนี้เพราะว่ารัฐบาลที่ผ่านการเลือกตั้ง การยอมรับของประชาชนนั้นจะก่อให้เกิดขุมทรัพย์ของประชาชน รับฟังความคิดเห็นปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและที่สำคัญก็คือจะเป็นผู้ประสานความสามัคคีของคนในชาติให้เกิดขึ้นไ้ได้ง่ายกว่าการปกครองโดยระบบทหารหรือคณะบุคคลเพียงกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้เพราะระบอบประชาธิปไตยเรายอมรับให้มีการขัดแย้งและให้มีการประนีประนอม การตกลงกันด้วยเหตุผลในการแก้ปัญหาต่างๆ ของประเทศชาติ วิธีการเช่นนี้ที่รัฐบาลได้รับฟังความคิดเห็นจากบุคคลหลายกลุ่ม หลายทัศนะ ย่อมดีกว่าที่จะตัดสินใจโดยบุคคลเพียงไม่กี่คน การที่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองนั้นย่อมทำให้เขาเกิดความรัก ความหวงแหนและความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ความสามัคคีก็จะตามมาซึ่งจะเป็นผลดีแก่การสร้าง ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศไทยให้มั่นคงยิ่งขึ้น เป็นลำดับ

๔. กลุ่มนักเรียนนิสิตนักศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนได้เกิดการตื่นตัวในทางการเมืองการปกครอง ด้วยการจัดเป็นกลุ่มอาสาพัฒนาชนบทและเผยแพร่ประชาธิปไตยในระยะเวลาดอก่อนการเลือกตั้งหรือโอกาสอันสมควร เช่นในเวลาปิดภาคเรียนการศึกษา เป็นต้น

๕. กลุ่มปัญญาชนได้แก่อาจารย์ในมหาวิทยาลัยและนักการเมืองควรจะมีอุดมการณ์และเกรงใจในวิชาชีพของตนเองด้วยการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิด การวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของรัฐบาลอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาตามหลักวิชาการโดยไม่ยอมเป็นเครื่องมือของกลุ่มทหารที่ใช้อำนาจมาโดยการใช้อำนาจเป็นเครื่องมือสนับสนุนและปกครองประเทศในรูปเผด็จการ ถ้ากลุ่มปัญญาชนและนักการเมืองหันหน้าเข้าหากันร่วมมือกันและไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลเผด็จการแล้วกล่าววิพากษ์วิจารณ์ซึ่งจุดอ่อนจุดบกพร่องของการบริหารงานของคณะทหารที่ใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศแล้วจะช่วยให้คณะทหารไม่กล้าที่จะตัดสินใจทำการปฏิวัติรัฐประหารใช้อำนาจปกครองประเทศได้สะดวกง่ายดายนักและจะเป็นตัวอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำในการพัฒนาทางการเมืองทางหนึ่งด้วย

๖. สื่อมวลชนอันได้แก่หนังสือพิมพ์ควรจะให้การศึกษาการเรียนรู้ทางการเมืองต่อประชาชนด้วยการเสนอข่าวและบทความทางการเมือง เศรษฐกิจสังคมและปัญหาสำคัญของสังคมให้ประชาชนได้รับทราบตามความเป็นจริง หนังสือพิมพ์ควรมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะเสนอข่าวสารทางการเมืองให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน มิใช่เป็นแหล่งการค้าแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนวิทยุและโทรทัศน์ก็มีส่วนสำคัญยิ่งทางหนึ่งที่จะกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมือง ด้วยรายการสนทนาทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและบทความทางการเมือง เป็นต้น หนังสือพิมพ์และวิทยุโทรทัศน์ควรจะให้การศึกษาแก่ประชาชนว่า ขณะนี้เมืองไทยเรามาถึงจุดไหน ยืนอยู่ในขั้นไหนของประชาธิปไตยแล้ว และเรามีสิ่งอะไรที่จะต้องทำและอะไรที่ไม่ต้องทำ ประชาชนควรที่จะแสดงออกโดยผ่านทางสื่อมวลชนใดอย่างไรบ้าง สื่อมวลชนควรจะให้กลุ่มอาชีพและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้จัดรายการได้โดยเปิดเผยหรือแสดงออกถึงปัญหาที่พวกเขาเผชิญอยู่และแผนงานที่พวกเขา กำลังจะดำเนินการแก้ไขอยู่ได้ด้วย

๗. กลุ่มอาชีพและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ควรจะผนึกกำลังกันให้มั่นคงเหนียวแน่นเพื่อรวมพลังกันต่อสู้ปกป้องผลประโยชน์ในกลุ่มของตน และดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองตามเวลาและโอกาสที่สมควรและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องมีความรักและภาคภูมิใจในอาชีพของตนอย่างแท้จริง

๘. กลุ่มผู้นำฝ่ายทหารจะต้องมีความใจกว้างและมีความหวังใจต่อประชาธิปไตยมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว การเข้ามามีบทบาททางการเมืองก็ต้องคำนึงถึงมรรยาทางการเมืองด้วยการต่อสู้แข่งขันกับบุคคลกลุ่มอื่นตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมจริง ๆ และควร

จะตระหนักถึงความจริงข้อหนึ่งว่า การเข้าสู่วงการเมืองด้วยการเป็นรัฐบาลหรือผู้บริหารปกครองประเทศด้วยการสนับสนุนการยอมรับของประชาชนนั้นย่อมมีความภาคภูมิใจกว่าการใช้กำลังหลายเท่าเท่านัก เพราะเป็นการไต่มาโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมกว่าผลงานที่ปรากฏแก่สายตาของประชาชนจริงๆ แต่การใช้อำนาจด้วยวิธีการใช้กำลังนั้น ย่อมทำให้เกิดความหวาดระแวงอยู่เสมอและเป็นการสร้างศัตรูให้เกิดขึ้นในกาย ๆ จากหลายฝ่ายหลายทิศหลายทาง อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจเด็ดขาดปกครองประเทศนั้น และการบริหารปกครองประเทศโดยอาศัยกำลังของประชาชนเป็นฐานอำนาจนั้นย่อมมั่นคงแข็งแรงกว่าอำนาจหลายเท่านัก เพราะการใช้อำนาจต้องระมัดระวังตัวอยู่เสมอตลอดเวลา และประชาชนอาจไม่ได้ให้ความร่วมมือกันเป็นอันดีซึ่งก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างนานับประการ

จากกล่าวสรุปได้ว่า การแก้ปัญหาความขัดแย้งวิกฤตการณ์ทางการเมืองนั้น ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า ควรค่าเป็นตามหลักมัชฌิมาคือทางสายกลาง เป็นดีที่สุด นั่นคือหลักการใช้เหตุผลและการประนีประนอมการหันหน้าเข้าหากัน เจรจาต่อรองกันเปิดโอกาสให้กลุ่มชนต่าง ๆ ที่มีปัญหาประสพความเดือดร้อน หรือมีความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนมีทัศนคติต่าง ๆ มีโอกาสเปิดเผยความรู้สึกของเขาให้รัฐบาลได้รับฟังและรัฐบาลเป็นแกนกลางที่จะเนืองกำลังความคิดและกำลังแรงงานของคนในชาติเข้าช่วยกันในการแก้ปัญหาของชาติและร่วมมือกัน เสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองทั้งโดยยึดหลักทางสายกลางคือการต่อรองและผ่อนสั้นยาว ผู้เขียนเชื่อว่าจะเป็นการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองของชาติให้คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นเป็นลำดับ และสร้างความพอใจให้แก่คนในชาติได้ดีกว่าการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรงเฉียบขาด เพราะวิธีการเช่นนั้นไม่เหมาะสมกับสังคมมนุษย์ซึ่งมีความเจริญแล้ว ส่วนวิธีการอ่อนโยนผ่อนปรนปล่อยให้มีการละเมียดกฎหมายหละหลวมเกินไปก็ไม่ดี เพราะขาดประสิทธิภาพ

จึงสรุปได้ว่า การแก้ปัญหาทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยโดยการปล่อยให้เป็นไปตามวิถีทาง ความกตึกาและกฎเกณฑ์ของประชาธิปไตยของไทยซึ่งมีสถาบันกษัตริย์ รัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมือง นี้ผู้เขียนเห็นว่า เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับสังคมไทยและจะเอื้อต่อผลประโยชน์ของประชาชนได้ดีที่สุดทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันยาวนานอีกด้วย.